

ESA kort og godt

2022-2023

ESA's kollegium: Árni Páll Árnason, Arne Røksund (President), og Stefan Barriga

Tre tiår med EØS-avtalen

I 1992 ble avtalen om det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS) signert i Porto, Portugal. Avtalen ble opprettet for å forene det europeiske felleskap (i dag EU) og EFTA-landene i et felles økonomisk område. Tre tiår senere fortsetter EØS-samarbeidet for å beskytte folk og bedrifters rettigheter i 30 europeiske land, inkludert Norge, Island, og Liechtenstein.

Samtidig som land over hele verden arbeider for en gjenoppbygging av samfunnet etter COVID-19 pandemien, har nye utfordringer dukket opp. Disse inkluderer kriser med lengre perspektiv som klimaendringer og miljøtrusler, men også de umiddelbare konsekvensene av Russlands aggresjon mot Ukraina. Dette er utfordringer som kun kan bli håndtert gjennom internasjonalt samarbeid. I en EØS-kontekst innebærer dette at alle må fortsette å følge en felles regelbok. Det er kun gjennom en felles innsats vi kan oppnå klimamålene satt under Parisavtalen, samtidig som vi sikrer bærekraftige økonomier og like konkurransevilkår, selv i tider preget av motgang.

Det er i krisetider vi blir minnet om at grunnleggende rettigheter og friheter ikke kan tas for gitt. Det er derfor viktig at enkeltpersoner over hele EØS-området vet hvordan EØS-avtalen påvirker deres liv. For tre tiår siden eksisterte ikke retten til fritt å arbeide eller studere i Europa. Friheten til å etablere virksomheter eller tilgang til helsetjenester i andre europeiske land eksisterte heller ikke. I tiden etter 1994 har disse rettighetene blitt en del av hverdagen til mennesker og bedrifter i Norge, Island og Liechtenstein. Dette er EØS-avtalens stille suksess.

Gjennom vårt oppdrag, som er å holde stater ansvarlige for lover og regler de har forpliktet seg til under EØS-avtalen, har ESA spilt en viktig rolle i å oppnå denne stille suksessen. ESAs viktigste rolle vil derfor fortsatt være å beskytte og ivareta EØS-avtalen for å sikre at enkeltpersoner og bedrifter kan nyte sine rettigheter.

Et godt samarbeid med et bredt spekter av aktører er viktig for at ESA skal kunne oppfylle sitt mandat. Dette inkluderer blant annet EØS-EFTA-statene, Europakommisjonen og Den europeiske unions byråer. Sammen setter vi de felles verdiene nedfelt i EØS-avtalen ut i praksis, og forsterker Europas motstandsdyktighet mot indre og ytre trusler. Dette har vi lyktes med i tre tiår, og dette skal vi lykkes med fremover.

EØS-avtalen i Norge, Island og Liechtenstein

DE FIRE FRIHETER

Personer

Kapital

Varer

Tjenester

EØS-avtalen gir en rekke rettigheter til mennesker på tvers av det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS). ESA jobber for å sikre at du kan dra full nytte av EØS-avtalens fordeler i Norge, Island og Liechtenstein. ESA garanterer at mennesker og bedrifter i de tre EØS-EFTA-landene, sammen med EUs medlemsland, kan nyte godt av de fire friheter.

I et vellykket og rettferdig indre marked følger alle samme spilleregler. ESAs oppgave er å sikre at Norge, Island og Liechtenstein gjennomfører og følger fellesreglene, som gjør at de kan delta i det indre marked. ESA kan ta grep dersom EØS-EFTA-landene ikke gjennomfører EØS-reglene på riktig måte eller innen tidsfristen, eller dersom de bryter med reglene eller ikke følger dem slik de skal.

Árni Páll Árnason, medlem av ESAs kollegium.

Slik jobber ESA

ESA følger nøye med på hvordan de tre EØS-EFTA-landene etterlever EØS-forpliktelsene sine, og kan gå til sak dersom det oppstår problemer knyttet til reglene som gjelder det indre markedet. ESA kan innlede en undersøkelse etter å ha mottatt en klage eller på eget initiativ. Undersøkelsen kan føre til en traktatbruddssak for å beskytte rettighetene til både personer og selskaper.

En formell ESA-sak har tre trinn

Formelt åpningsbrev

Grunngitt uttalelse

Bringe saken inn for domstolen

1. ESA sender et formelt åpningsbrev som legger frem ESAs synspunkt om hvordan landet bryter med EØS-reglene, og gir landet mulighet til å svare.
2. Dersom saken ikke blir løst kan ESA sende en grunngitt uttalelse til landet, og be om at landet retter seg etter EØS-reglene.
3. Til slutt kan ESA bringe saken inn for EFTA-domstolen, som har siste ordet.

Samarbeid med domstolene

VISSTE DU?

At EU-domstolen bevilget nylig ESA og EØS-EFTA-landene retten til å intervensere i direkte søksmål mellom Europakommisjonen og EUs medlemsland, som sikrer at EØS-rettslige punkter kan høres også i denne typen saker.

Nasjonale domstoler i Norge, Island og Liechtenstein kan forelegge EØS-rettslige spørsmål for EFTA-domstolen. Etter å ha hørt innlegg fra de relevante partene i den nasjonale rettssaken og fra ESA, Europakommisjonen og andre interesserte land, kommer EFTA-domstolen med en rådgivende uttalelse.

I tillegg til innlegg for EFTA-domstolen kommer ESA jevnlig med innlegg for EU-domstolen i viktige saker som er relevante for EØS-området. ESA har nylig intervenert i saker som gjelder domstolenes uavhengighet, rett til fri bevegelse av personer, samt om regler for konkurranse- og statsstøtte.

Samarbeid med EU-byråer og institusjoner

Etter at Norge, Island og Liechtenstein sluttet seg til det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS), har ESA fått i oppgave å føre tilsyn med landenes etterlevelse av EØS-avtalen. ESAs arbeid kan sammenlignes med Europakommisjonens rolle i EUs medlemsland.

Samarbeid med Europakommisjonen er avgjørende for at ESA skal kunne oppfylle sitt mandat om å sikre et harmonisert EØS-marked. De siste årene har EU opprettet et økende antall spesialiserte byråer, hvilket også har ført til utvidelse av ESAs mandat og et behov for enda tettere samarbeid.

Eksempler på byråer og institusjoner som ESA samarbeider med inkluderer Det europeiske flysikkerhetsbyrået (EASA) i transportspørsmål, og ACER, byrået for samarbeid mellom energireguleringsmyndighetene i EU.

ESA fungerer som finansiell tilsynsmyndighet for EØS-EFTA-landene. Dette innebærer tett samarbeid med europeiske tilsynsmyndigheter, inkludert Den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA), Den europeiske tilsynsmyndigheten for forsikring og tjenestepensjon (EIOPA) og Den europeiske verdipapir- og markedstilsynsmyndigheten (ESMA).

I konkurransesaker deltar ESA i det europeiske nettverket av konkurransemyndigheter (ECN), en mekanisme etablert for å motvirke selskaper som driver grenseoverskridende praksis som begrenser konkurranse.

VISSTE DU?

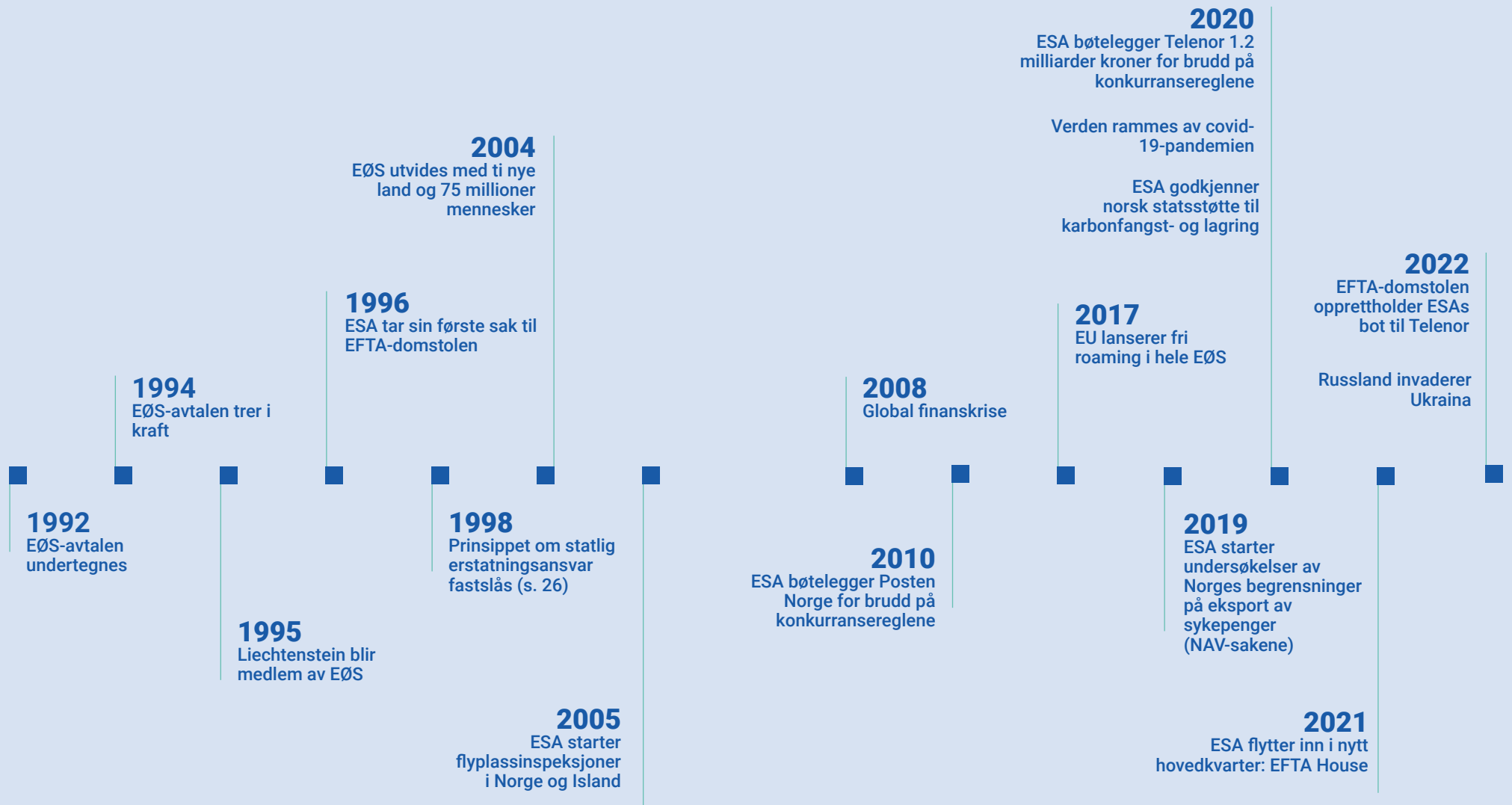
At ESA har kommet med innspill i konkurransesaker i islandske og norske domstoler, for å sikre effektivt vern av konkurranse på nasjonalt nivå.

ESA deltar i en høring i EFTA-domstolen i oktober 2022. Dette var den første fysiske høringen etter covid-19 pandemien.

Íris Ísberg, Claire Simpson, Michael Sanchez Rydelski og Kyrre Isaksen

Timeline

EØS og klimaambisjonene

Arbeidet for klimaambisjonene

Det grønne skiftet er et sentralt og prioritert tema i ESAs arbeid. Fokuset på bærekraft har fått en sentral plassering i organisasjonens fremtidsvisjoner. Siden 2019 har Norge, Island og EU forsterket samarbeidet om klima.

EØS-EFTA-statene er deltagere i EUs kvotesystem (ETS), et karbonmarked for EØS-området, og et sentralt virkemiddel for å redusere klimagassutslipp i Europa. Kvotesystemet er for tiden inne i sin fjerde handelsperiode, som varer frem til 2030. ESA har samarbeidet tett med Europakommisjonen i forberedelsene til fjerde fase.

I juli 2021 satte ESA bindende årlige utslippsmål for Norge og Island for perioden 2021-2030 innen landbruks-, bygg-, avfalls-, og transportsektorene.

Sommeren 2021 opprettet ESA en ny avdeling – ENFIP – for å utnytte synergiene på tvers av ulike sektorer som omfatter energi, miljø og klimaendringer, finansielle tjenester og offentlige anskaffelser (ENFIP). Innlemmelsen av et økende antall rettsaker har ført til nye oppdrag og fullmakter for ESA under EFTA-pilaren.

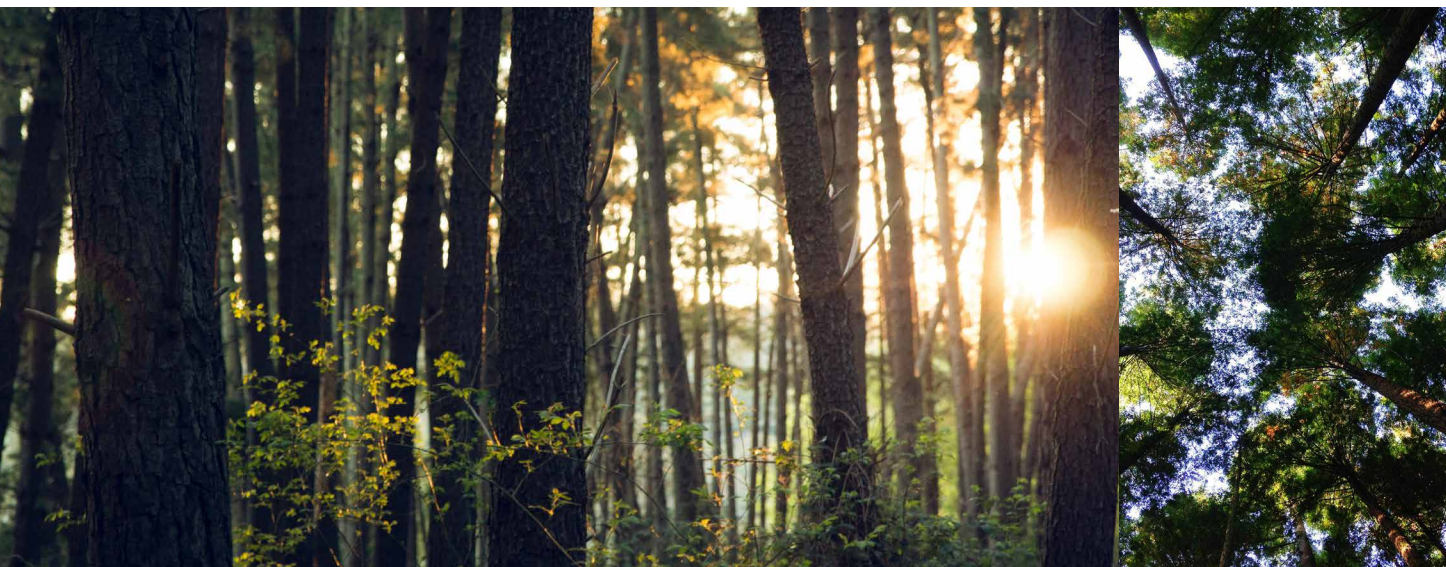
I oktober 2021 utga ESA den første klimafremgangsrapporten. Klimafremgangsrapporten, som vil bli publisert årlig, analyserer reduksjonen av drivhusgassutslipp i Norge og Island i tråd med landenes forpliktelser under innsatsfordelingsforordningen og regelverket for skog- og arealbrukssektoren (LULUCF-forordningen).

Støtter integrering av energimarkedet

I samsvar med to-pilar strukturen i EØS-avtalen, samarbeider ESA med EU-byrået for samarbeid mellom energireguleringsmyndigheter (ACER) når de vedtar beslutninger som er relevante for EØS-EFTA statene. På bakgrunn av dette, deltar ACER og ESA i hverandres beslutningstakende og forberedende organer, blant annet interne komiteer og arbeidsgrupper.

Statsstøtte og klima

Innen statsstøtte har EØS-EFTA-statene innført en rekke prosjekter som har som mål å dempe effekten av klimaendringene. ESA har blant annet godkjent et stort prosjekt i Norge for å binde karbon i flytende form under havet. ESA har også godkjent investeringer som bidrar til avkarbonisering i transportsektoren.

Likebehandling i EØS

VISSTE DU?

At EØS-avtalen sikrer flere sosiale rettigheter som beskytter borgere i Norge, Island og Liechtenstein og borgere fra andre EØS-land bosatt i EØS-EFTA-landene.

Vern mot diskriminering er et grunnleggende EØS-rettslig prinsipp, som sikrer likebehandling på flere områder. Alle EØS-borgere har rett til likebehandling på arbeidsplassen uavhengig av religion eller tro, funksjonsnivå, alder, kjønn eller seksuell orientering. ESA har spilt en viktig rolle i gjennomføringen av likestillingsdirektivet i Norge, Island og Liechtenstein.

2007 Gjenlevendepensjon i Norge

ESA brakte Norge inn for EFTA-domstolen i 2007 for diskriminering mellom menn og kvinner. Etter norske regler hadde en enke rett til full pensjon mens en enkemann i samme situasjon fikk en mer begrenset pensjon. EFTA-domstolen fant at denne forskjellsbehandlingen utgjorde ulovlig diskriminering på bakgrunn av kjønn. De berørte var ektefeller av personer som ble medlem av pensjonsordningen før 1. oktober 1976.

2017 Forsikring i Liechtenstein

EØS-reglene tilsier at et land ikke kan tillate at forsikringsselskaper bruker kjønn som en faktor når de kalkulerer forsikringspremier og fordeler som fører til forskjellige priser for menn og kvinner. ESA satte i 2017 i gang undersøkelser og sendte en grunnlagt uttalelse til Liechtenstein for å sikre at landet overholdt sine forpliktelser om likebehandling av menn og kvinner.

ESAs arbeid i pandemiens tid

2021 ble enda ett år preget av pandemi, da en rekke varianter av covid-19 viruset utviklet seg. Dette førte til nye nedstengninger og restriksjoner, samtidig som de økonomiske og finansielle utfordringene fortsatte å påvirke hele samfunnet.

Over 48 statsstøttesaker ble vedtatt av ESA i 2021, hvorav 32 av ordningene omhandlet støtte til koronapandemiens ringvirkninger og konsekvenser. Selv om mange av støtteordningene innebar forlengelse, fornyelse og revideringer til ordninger vedtatt i 2020, krevde de likevel en grundig vurdering, samt ESAs fulle oppmerksomhet.

Europakommisjonen vedtok midlertidige statsstøtteregler i forbindelse med covid-19, som har blitt tilpasset seks ganger for å tilrettelegge at EUs medlemsstater skulle få økonomisk støtte under pandemien. ESA benyttet seg av de samme betingelsene fra rammeverket ved vurderinger av forenlighet av statsstøtte gitt av EØS-EFTA-statene i henhold til artikkel 61 (3) (b) i EØS-avtalen.

Som en del av det Europeiske konkurransenettverket, innførte ESA tiltak for å begrense negativ effekt i markedet, forhindre at bedrifter ikke misbrukte situasjonen, samt at urettmessige fordeler ikke skulle oppstå.

Høsten 2021 kunne ESAs stab i transport-, mat-, og veterinæravdelingene gjenoppta inspeksjoner i feltet, for første gang siden mars 2020.

Separasjonsavtalen mellom EØS-EFTA-landene og Storbritannia

EØS-EFTA-landene kom frem til en avtale med Storbritannia etter at landet gikk ut av EU.

Separasjonsavtalen garanterer britiske borgere og deres familiemedlemmer som bor i EØS-EFTA-landene mange av de samme rettighetene som tidligere ble sikret gjennom EØS-reglene, inkludert retten til å arbeide, studere og reise fritt mellom Storbritannia og EØS-området, og til å bo i EØS-EFTA-landene.

ESA har fått i oppgave å føre tilsyn med implementering og håndhevelse av disse rettighetene i EØS-EFTA-landene, altså å føre tilsyn med at britiske borgeres rettigheter ivaretas i Norge, Island og Liechtenstein.

Storbritannias uavhengige tilsynsmyndighet (UK Independent Monitoring Authority – UK IMA) for avtaler om borgeres rettigheter har en lignende rolle for EØS-EFTA-borgere og deres familiemedlemmer som bor i Storbritannia. ESA og Storbritannias tilsynsmyndighet gir hverandre årlige oppdateringer om tiltak som er blitt gjennomført for å implementere og håndheve disse rettighetene.

Markedstilgang

EØS-avtalen sikrer at forbrukere og bedrifter over hele Europa har tilgang til samme marked. I saker der uenighet ikke lar seg løse gjennom konstruktiv dialog, kan ESA ta Norge, Liechtenstein og Island til EFTA-domstolen for brudd på EØS-reglene.

2001 Åpning av markedet for nye produkter

Norge nektet salg og import av Corn Flakes tilsatt jern og B-vitaminer, til tross for at produktet var tillatt i andre EØS-land. EFTA-domstolen konkluderte i 2001 med at forbudet var inkonsekvent og i strid med EØS-avtalen. Dette er et av de mest kjente eksemplene på at EØS-avtalen har bidratt til å gjøre et produkt tilgjengelig i et EFTA-land.

2002 Diskriminerende skatter

I Norge var premier på over 10.000 kroner vunnet i nasjonale lotterier unntatt skatt, mens premier vunnet i andre EØS-land ble beskattet. Dette gjorde det mindre attraktivt for lotterier å tilby spill til norske borgere. Dette ble regnet som en begrensning på friheten til å tilby tjenester, og ESA innledet en sak som førte til at Norge endret reglene sine. ESA blander seg generelt ikke inn i EØS-EFTA-landenes skattepolitikk. ESA kan imidlertid gripe inn dersom skatt virker diskriminerende, for eksempel dersom skatten uberettiget begrenser en av de fire frihetene eller er i strid med statsstøttereguleringen.

■ VISSTE DU?

At et velfungerende indre marked gir sunn konkurranse og mer handel, sysselsetting og økonomisk vekst og sikrer bedre kvalitet og lavere priser for forbrukerne.

God helse

EØS-avtalen fremmer bedre folkehelse ved å holde landene ansvarlig dersom luftkvaliteten ikke er i henhold til strenge europeiske standarder. Avtalen åpner også for å innføre visse nasjonale restriksjoner rettet mot usunne produkter.

2015 Luftkvalitet

Luftforurensning utgjør en betydelig trussel mot folks helse i hele EØS, og er et utbredt problem i Europa. ESA tok Norge til EFTA-domstolen i 2015 etter at Oslo, Bergen, Trondheim og andre områder gjentatte ganger overskred de europeiske grensene for forurensning mellom 2008 og 2012. Det førte til at Norge måtte etablere konkrete handlingsplaner for å forbedre luftkvaliteten i de store byene, en prosess som fremdeles pågår.

2011 Tobakk

Da Norge introduserte et forbud mot synlig oppstilling av tobakksvarer i butikker, mente en tobakksprodusent at dette utgjorde en urimelig begrensning på den frie varebevegelsen. EFTA-domstolen konkluderte i 2011 med at EØS-avtalen åpner for restriktive tiltak som har til formål å beskytte folkehelsen, dersom de er forholdsmessige.

■ VISSTE DU?

At EØS-avtalen fremmer renere vann i elver, innsjøer og langs kysten over hele Europa. Det bidrar til at innbyggerne i Norge, Island og Liechtenstein kan nyte vann av høy kvalitet.

Finansielle tjenester

Ny lovgivning

EØS-EFTA-landene deltar i det indre markedet for finansielle tjenester, inkludert Det europeiske finanstillsynssystemet (ESFS). Ettersom EØS-lovgivningen på dette området har ekspandert etter finanskrisen, har ESAs mandat blitt utvidet og tilsyn med tilstrekkelig og tidsriktig implementering av reglene i EØS-EFTA-landene blitt stadig viktigere.

Nye oppgaver

ESA, og de tre europeiske tilsynsorganene: Den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA), Den europeiske tilsynsmyndigheten for forsikring og tjenestepensjon (EIOPA) og Den europeiske verdipapirtilsynsmyndigheten (ESMA), har i oppgave å føre tilsyn med finanssektoren. ESA samarbeider tett med disse og utveksler informasjon for å sikre konsistens på tvers av EØS.

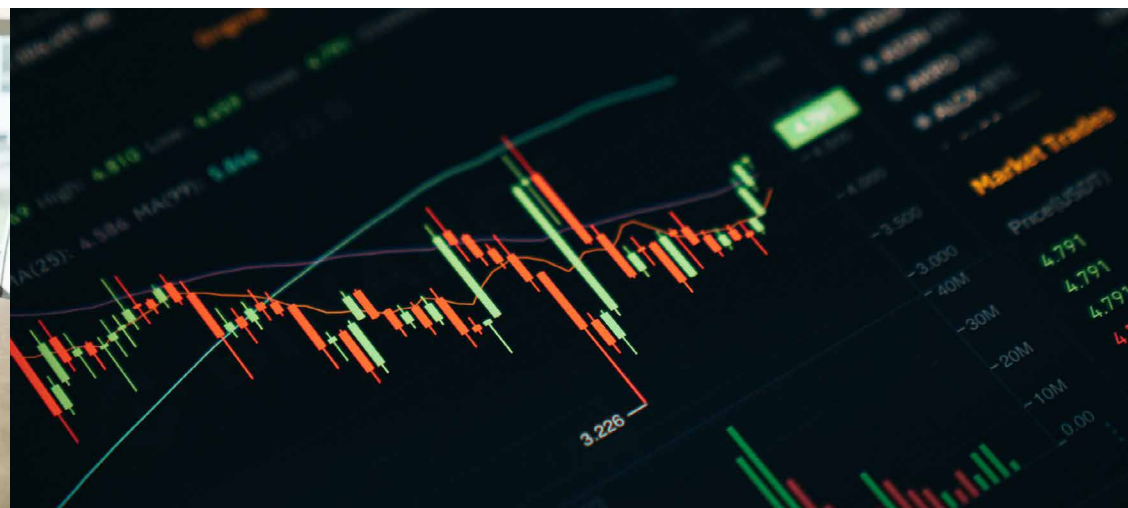
Dette samarbeidet er svært viktig, og bidrar til at ESA holder seg oppdatert på gjeldende trender og

regelverksutvikling, særlig innenfor bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering, og for å styrke implementeringen av nye finans-relaterte regler i EØS-EFTA-landene.

Kredittvurderingsbyråer

Under EFTA-pilaren er ESA den ansvarlige tilsynsmyndigheten for registrering av kredittvurderingsbyråer og transaksjonsregistre. Etter at registrering er foretatt er kredittvurderingsbyråer og transaksjonsregistre underlagt kontinuerlig tilsyn av ESA, som utføres i tett samarbeid med ESMA (den ansvarlige tilsynsmyndigheten under EU-pilaren) for å sikre at registreringskravene oppfylles og vedlikeholdes. Det første kredittvurderingsbyrået basert i et EØS-EFTA-land ble registrert av ESA i 2018.

Fra starten av covid-19-pandemien tok ESA og ESMA parallelle beslutninger om å midlertidig senke terskelen for rapportering av nette korte («short») posisjoner. Dette ble gjort for å bedre kunne håndtere trusler mot markedsintegritet, sikre markedets ordnede funksjon og fremme økonomisk stabilitet.

EØS i et nøtteskall

Hensikten bak det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS) er å garantere fri flyt av varer, personer, tjenester og kapital på tvers av landene som har sluttet seg til avtalen. Disse er kjent som de «fire friheter.» Avtalen legger til rette for handel og fjerner byråkratiske hindringer. Målet er at både enkeltpersoner, forbrukere og foretak kan dra nytte av tilgangen til et marked som består av 30 land og 450 millioner mennesker.

30

LAND

EØS-avtalen samler EØS-EFTA-landene Norge, Island og Liechtenstein med EUs 27 medlemsland i et felles marked som er tuftet på de samme grunnreglene.

450

MILLIONER MENNESKER

EØS-avtalen inkluderer de omtrent 5,5 millioner menneskene i Norge, Island og Liechtenstein i et europeisk marked som består av om lag 446 millioner mennesker.

4

FRIHETER

Personer

Kapital

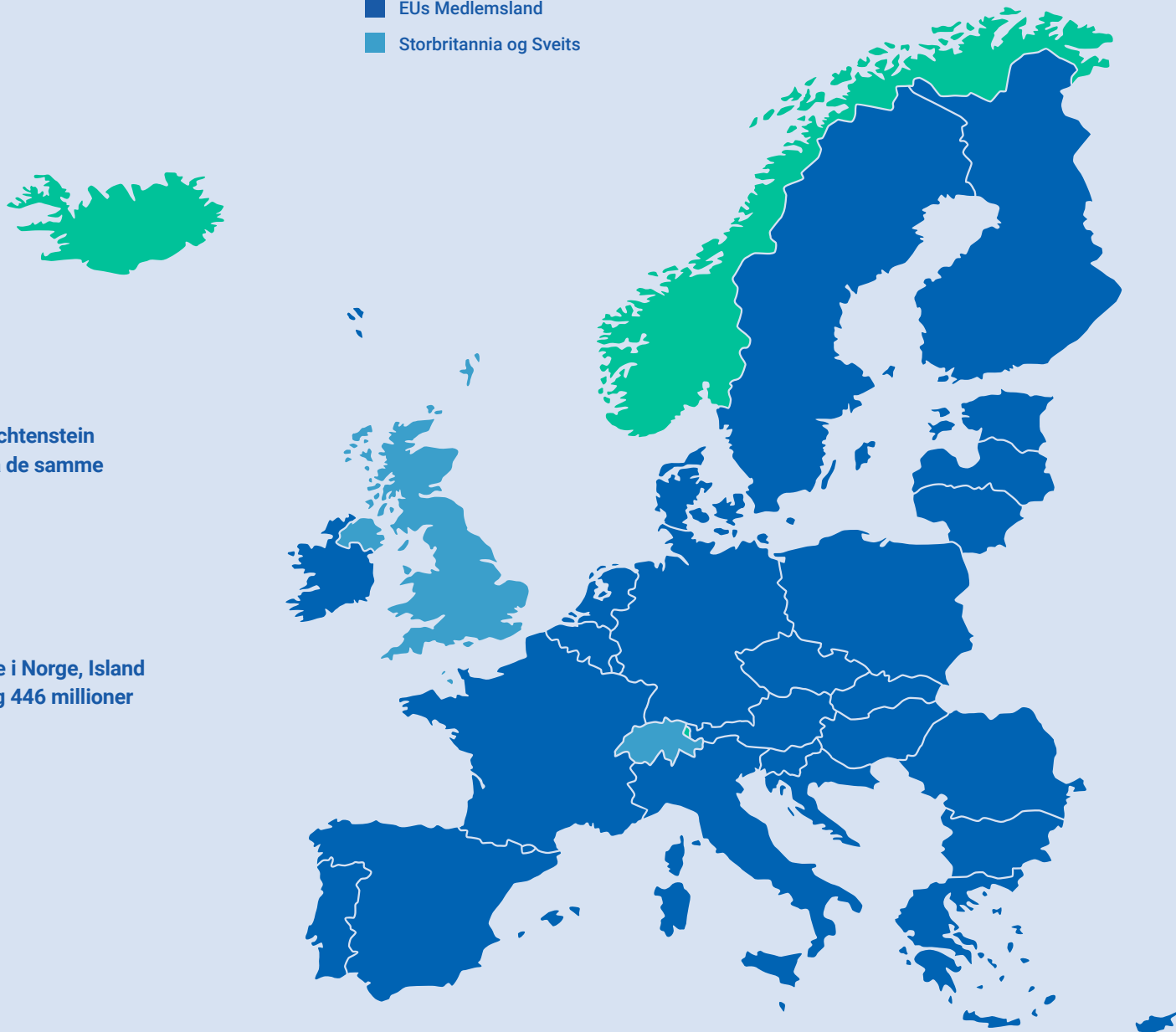

Varer

Tjenester

- EØS-EFTA-landene: Norge, Island og Liechtenstein
- EUs Medlemsland
- Storbritannia og Sveits

Trygg transport

ESA fører tilsyn med EØS-regler innen transportområdet og gjennomfører sikkerhetsinspeksjoner på flyplasser og i havner. Målet er trygg, effektiv og bærekraftig transport av både varer og personer i hele EØS. Alle typer transport er omfattet av EØS-avtalen, og reglene som dekker transport og passasjerers rettigheter gjør økonomiene i EØS-området mer konkurransedyktige og forbrukervennlige.

VISSTE DU?

At ESA samarbeider med transportmyndighetene i Norge, Island og Liechtenstein for at du skal være trygg når du reiser.

Inspeksjoner

En av ESAs hovedoppgaver innen transportområdet er å utføre inspeksjoner i EØS-EFTA-landene. Dette gjøres for å sikre at landene overholder regelverket som gjelder for sikkerhet på flyplasser og havner. ESA sørger for at passasjerer kan reise trygt i luften, på land og på vann.

Kjenn rettighetene dine

Ting kan gå galt på reise. Dersom toget, flyet, busen eller fergen er forsinket, eller dersom turen blir innstilt, sikrer EØS-avtalen at rettighetene dine beskyttes. For reiser i, fra eller til EØS-området har du de samme rettighetene.

EØS-loven sikrer at passasjerer har rett til informasjon, mulig kompensasjon for forsinkelser, nektet ombordstigning eller kanselleringer, og mye mer. EØS-loven sikrer også rettighetene til bevegelseshemmede og passasjerer med redusert mobilitet.

VISSTE DU?

At du kan finne informasjon om rettighetene dine på engelsk, islandsk, norsk og tysk på ESAs nettsider.

- **Ble du nektet ombordstigning?**
- **Er fergen forsinket?**
- **Er bagasjen din borte?**

Laurits Nielsen, Senior sikkerhetsinspektør for transport.

Trygg mat og dyrevelferd i EØS

EØS-regelverket stiller strenge krav til mat- og fôrtrygghet, dyrehelse og dyrevelferd i Europa. Som EØS-borger har du rett til å vite hvordan maten er produsert, behandlet, pakket, merket og solgt.

Reglene for mattrygghet må innføres raskt og på samme måte i hele EØS for å sikre at det europeiske markedet fungerer på en trygg og effektiv måte.

Det er et viktig prinsipp at alle forholder seg til de samme reglene og kravene. ESA er ansvarlig for å føre tilsyn med hvordan Norge og Island implementerer EØS-regler knyttet til mat- og fôrtrygghet, dyrehelse og dyrevelferd. Dette gjøres gjennom inspeksjoner utført i begge land. Liechtenstein forholder seg til et annet tilsynssystem for mattrygghet.

Felles varslingsystem

Innbyggerne i EØS har en av de høyeste standarder for mattrygghet i verden. Et felles varslingsystem for EØS-området gir mulighet for rask utveksling av informasjon mellom nasjonale myndigheter vedrørende helsefare knyttet til mat og fôr. Ved påvisning av helsefare blir alle medlemmene i Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) varslet, og det iverksettes umiddelbare tiltak. Det kan bety å holde tilbake, tilbakekalle, beslaglegge eller å avvise produkter.

1999 Mattrygghet gir markedsadgang

EØS-avtalen ble i 1999 utvidet med nye regler for matsikkerhet og veterinærspørsmål. Dette ble gjort blant annet for å gjøre det enklere for Norge og Island å selge sine fiskeriprodukter på det europeiske markedet. Tidkrevende grensekontroller ble ikke lenger nødvendig.

Ny lov for dyrehelse

ESA godkjente i april 2021 at Norge og Island får beholde sine sykdomsfrie statuser, samtidig som en ny dyreheslov trådte i kraft. Norge og Island kan søke godkjenning av sykdomsfri eller vaksine-fri status for ytterligere sykdommer. De to landene kan også søke om godkjenning av bekjempelsesprogrammer i samsvar med den nye dyrehesloven. ESA vil vurdere og godkjenne slike søknader, forutsatt at relevante krav er oppfylt.

VISSTE DU?

For å sikre enhetlig tilsyn i hele EØS, deltar ESA og Europakommisjonen i hverandres inspeksjoner på jevnlig basis. Der drøftes både enkeltsaker og spørsmål knyttet til de felles tilsynsreglene.

EØS-EFTA-landenes ansvar

Du kan ha krav på økonomisk kompensasjon for tap oppstått dersom EØS-EFTA-land bryter med EØS-avtalen.

Rettigheter som følger av EØS-avtalen

I 1995 ble 17 år gamle Veronica Finanger alvorlig skadet i en trafikkulykke der sjåføren var beruset. Bilpassasjerer som visste eller burde ha visst at sjåføren var påvirket av alkohol hadde ifølge norske regler ikke krav på erstatning. EFTA-domstolen undersøkte direktivet for motorvognforsikring samt regler i andre EØS-land og kom frem til at Norge ikke hadde rett til å nekte utbetaling av erstatning.

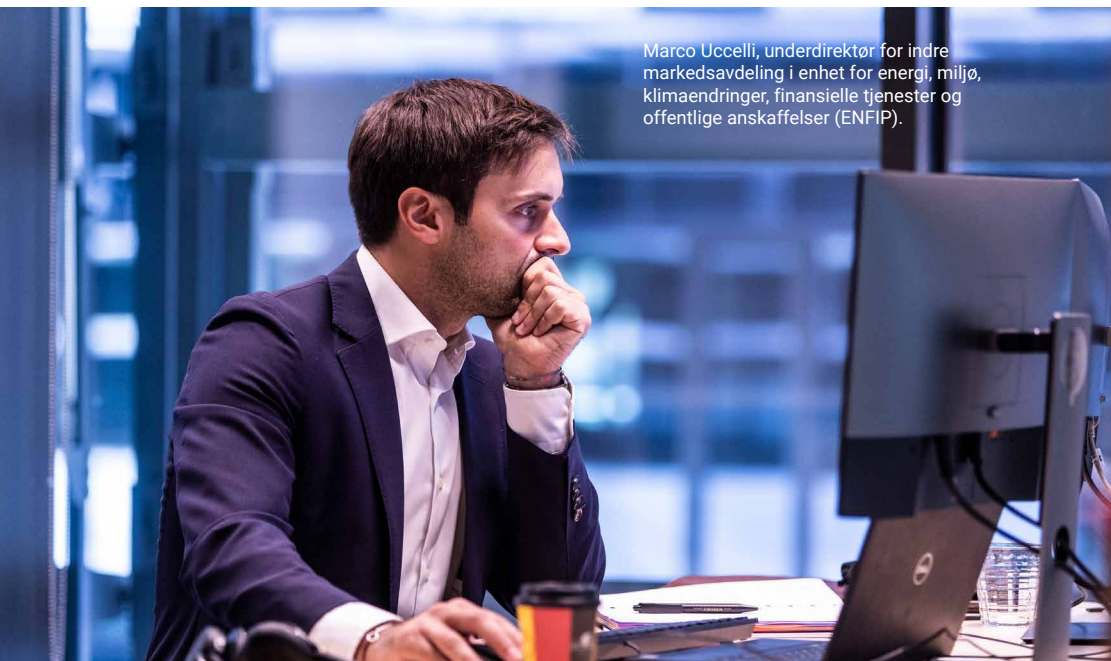
■ VISSTE DU?

Sammen med Sveinbjörnsdóttir-saken som gikk for islandske domstoler i 1997, bidro Karlsson-saken til å fastslå prinsippet om statlig ansvar i EØS-retten.

Mangelfull implementering av EØS-rett

Isendingen Karl Karlsson planla å importere og distribuere alkohol på Island da EØS-avtalen trådte i kraft i 1994. Dette ble forhindret i to år som følge av Islands statsmonopol på alkohol, noe som påførte Karlsson betydelige tap.

EFTA-domstolen konkluderte i 2002 med at Island hadde brutt EØS-reglene og at importøren hadde krav på økonomisk kompensasjon i den grad vilkårene for statlig erstatningsansvar var til stede. Selv om EØS-avtalen ikke har eksplisitte regler om statlig ansvar slo EFTA-domstolen imidlertid fast at prinsippet om statlig erstatningsansvar er en integrert del av EØS-retten.

Marco Uccelli, underdirektør for indre markedsavdeling i enhet for energi, miljø, klimaendringer, finansielle tjenester og offentlige anskaffelser (ENFIP).

Juridiske rådgivere fra ESAs indre markedsavdeling.

Statsstøtte i EØS

Statsstøtte er offentlig støtte til næringsvirksomhet. Slik støtte kan ta mange former, blant annet som tilskudd, skattefordeler eller gunstige lån.

EØS-EFTA-landene må sikre like vilkår for bedrifter på tvers av Europa og hindre proteksjonisme. Statsstøtte som bryter med reglene må tilbakebetales, men det finnes en rekke tilfeller hvor statsstøtte kan tillates. EØS-avtalen gir unntak for blant annet tiltak som verner om miljøet, regionalstøtte, forskning, innovasjon og utvikling.

Slik støtte kan ofte tildeles uten at den må meldes inn til ESA først, så lenge tiltaket er dekket av et såkalt gruppeunntak (GBER). Dersom tiltaket ikke dekkes av unntaket, må EØS-EFTA-landene notifisere støtten til ESA for godkjenning.

ESA har fattet vedtak i saker som gjelder en mengde ulike støtteordninger, inkludert regionalstøtte, forskning og utvikling, infrastrukturprosjekter og skatteinsentiver på utslippsvennlige kjøretøy.

Statsstøtte til miljøtiltak: Karbonfangst- og lagring

ESA godkjente i 2021 en islandsk støtteordning bestående av flere tiltak som ga skatteintensiver for utslippsvennlige kjøretøy. Ordningen gir skattelettelse for kjøp av kjøretøy drevet av strøm, hydrogen eller metan/metanol. ESA godkjente også en norsk støtteordning for kjøpet av to hydrogendrevne nullutslippsskip utviklet av

Topeka Nattruten-prosjektet, som har som mål å bli en milepæl for den grønne omstillingen i norsk maritim sektor.

Statsstøtte i krisetider

Virkningene av covid-19 pandemien og Russlands aggresjon mot Ukraina har vært spesielt merkbare innen statsstøtte. En stor del av covid-19 relaterte beslutninger gjaldt ordninger iverksatt av EØS-EFTA-statene for å lette presset på bedrifter og deres ansatte. Av de 48 statsstøttebeslutningene som ble tatt av ESA i 2021, var 32 av sakene støtteordninger som forsøkte å håndtere konsekvensene av covid-19 utbruddet.

Russlands aggresjon mot Ukraina har skapt stor økonomisk usikkerhet i Europa. Forstyrrelser i handelsstrømmer og forsyningskjeder, uventede prisøkninger, spesielt innen naturgass og strøm har vært særlige konsekvenser. ESA er fullt klar over alvoret av situasjonen og anerkjenner at foretak i EØS kan bli rammet på flere måter.

Flere EØS-stater har varslet støttetiltak for både innbyggere og bedrifter. Noen av støttetiltakene vil innebære statsstøtte i henhold til artikkel 61 nr. 1 i EØS-avtalen. Artikkelen tillater EØS-EFTA-statene å kompensere bedrifter eller sektorer for skader påført direkte av eksepsjonelle hendelser, slik som de forårsaket av covid-19 pandemien eller den russiske aggresjonen mot Ukraina.

I tråd med Europakommisjonens midlertidige statsstøtterammeverk godkjente ESA i 2022 en støtteordning til norske foretak som normalt mottar en betydelig del av omsetningen fra kunder i Ukraina, Belarus og Russland.

Rettferdig konkurranse

EØS-konkurranseregler tillater ikke konkurransebegrensende samarbeid mellom bedrifter, som å gå sammen om å fastsette priser eller la være å konkurrere med hverandre. Reglene forbyr også at foretak misbruker markedsmakten sin, for eksempel ved å hindre at en konkurrent slipper til på markedet.

Fordelene ved konkurransereglene favner vidt: sunn konkurranse gir lavere priser og gir forbrukere større utvalg. Konkurranse gjør at foretak må være innovative og levere varer og tjenester av høy kvalitet.

VISSTE DU?

At ESA kan gi bøter på inntil 10 prosent av den årlige globale omsetningen til foretak som bryter konkurransereglene.

Forbrukervern

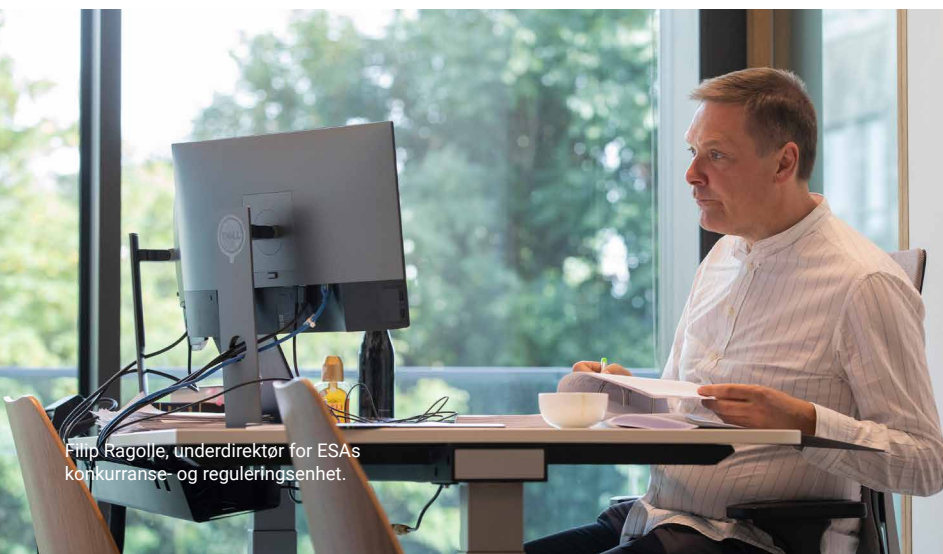
ESAs oppgave er å sikre at bedrifter følger EØS-reglene for konkurranse. ESA har omfattende fullmakter til å sikre at sunn konkurranse kommer forbrukerne til gode.

ESA bøtelegger Telenor 1,2 milliarder kroner

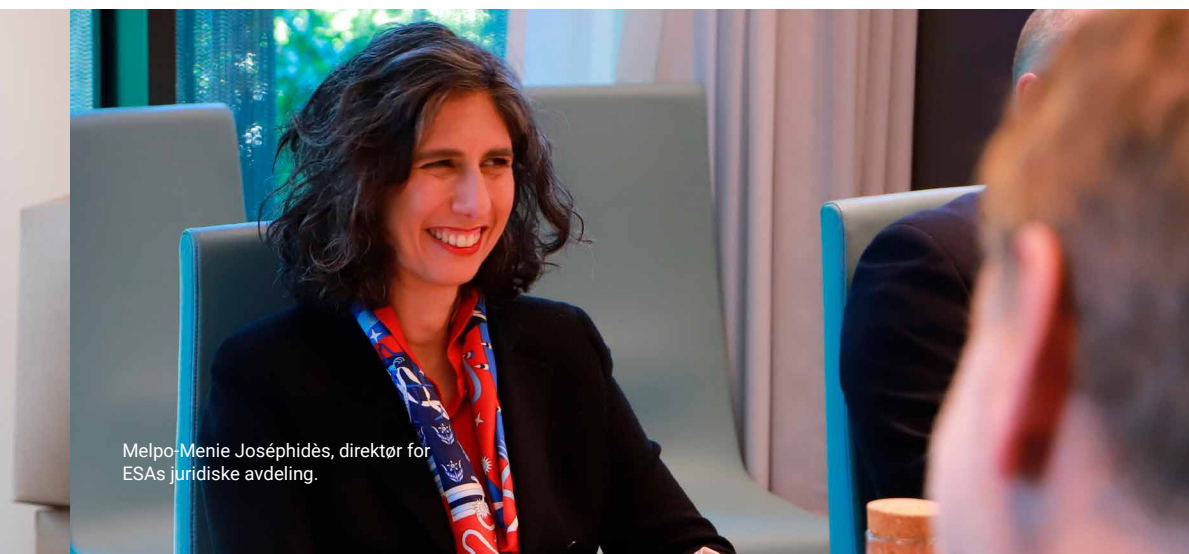
I 2020 ga ESA Telenor 1,2 milliarder kroner i bot, den største boten ESA noensinne har gitt. Etter en omfattende granskning kom ESA frem til at Telenor misbrukte sin dominerende stilling ved å prise tjenester slik at utfordrere, som var avhengig av tilgang til Telenors landsdekkende mobile nettverk, ville tape penger på å selge mobilt bredbånd til nettbrett og bærbare PCer. Telenor misbrukte sin dominerende stilling på markedet under en kritisk vekstfase for mobildata i Norge, i strid med EØS-avtalens konkurranseregler. Telenor anket avgjørelsen til EFTA-domstolen, som i 2022 stadfestet ESAs avgjørelse og bot.

VISSTE DU?

At ESA kan gjennomføre uanmeldte inspeksjoner hos norske foretak som mistenkes for å bryte med konkurransereglene.

Filip Ragojle, underdirektør for ESAs konkurranse- og reguléringsenhet.

Melpo-Menie Joséphidès, direktør for ESAs juridiske avdeling.

Lær mer om ESAs arbeid

ESA jobber for å spre kunnskap om EØS-avtalen, inkludert rettighetene og pliktene som følger av den. ESAs arbeid er bygget på åpenhet og tilgjengelighet, blant annet ved å gi offentlig innsyn i dokumenter og lister over vedtak.

ESA publiserer regelmessig pressemeldinger og oppdateringer i sosiale medier for å informere om siste utviklinger. På ESAs nettside kan du også finne referater fra de ukentlige kollegiumsmøtene. I tillegg har ESAs nettsider et fullstendig register over alle vedtak som gjelder statsstøtte.

Vil du lese mer om ESAs arbeid?
Sjekk våre årsrapporter på eftasurv.int

Få innsyn

Vil du få innsyn i våre dokumenter? Alle kan be om innsyn hos ESA ved å sende e-post til registry@eftasurv.int

Dokumenter blir som regel offentligjort etter en innsynsbegjæring. ESA kan imidlertid nekte innsyn i visse dokumenter. Når ESA gir innsyn i et dokument, blir dette lastet opp i en åpen og søkbar database på ESAs nettsider. Les mer om offentlig innsyn i dokumenter her:

eftasurv.int/esa-at-a-glance/publications/public-access-to-documents

Gerhard Stoker, ESAs økonomisjef

Lær om EØS

Den årlige prosedyrekonkurransen (Moot Court)

Prosedyekonkurransen i EØS-rett gir islandske og norske jusstudenter en enestående mulighet til å styrke kunnskapen om EØS og få praktisk rettserfaring på engelsk. ESA har arrangert konkurransen hvert år, i rotasjon mellom Norge og Island.

I løpet av konkurransen skal studentene prosedere og representere ulike parter i en EØS-sak. Målet er å gjenskape diskusjonene og argumentene i det som kunne vært et reelt rettsmøte i EFTA-domstolen. Prosedyrekonkurransen gir jusstudenter en fremragende mulighet til å lære, samt studiepoeng, og dessuten er premien til vinnerlaget en studietur med alle utgifter dekket til Brussel og Luxembourg.

VISSTE DU?

At du kan komme på besøk. ESA tilbyr jevnlig EØS-seminarer til besøkende i Brussel og tar gjerne imot studenter, skoleklasser og organisasjoner.

Vinnere av 2022 EØS Moot Court konkurransen fra Universitetet i Bergen.

Jobb hos ESA

Ansatte hos ESA

Direktører

Ansatte

Nasjonaliteter

Ansatte hos ESA får muligheten til å arbeide med utfordrende og interessante spørsmål innen EØS-retten. ESA ansetter folk med høy kompetanse, erfaring og interesse for europarett og EØS-samarbeidet.

Saksbehandlere jobber med problemstillinger på en rekke juridiske områder i en av ESAs avdelinger. Ansatte rekrutteres fra hele EØS og ansettes normalt på treårige kontrakter som kan fornyes én gang. ESA har også mulighet til å tilby kortere kontrakter. Ledige stillinger blir jevnlig utlyst på ESAs nettsider og sosiale medier.

Interessert?

Sjekk ut eftasurv.int/careers

Juniorekspert

ESA inviterer hvert år juniorekspert til å tilbringe 11 spennende måneder i Brussel. Stillingene gir unge og nyutdannede fagfolk fra Norge, Island og Liechtenstein muligheten til å jobbe innen EØS-rett, kommunikasjon og HR. Juniorekspertene deltar i det daglige arbeidet i ESAs ulike avdelinger. De bistår saksbehandlere for å få praktisk innsikt i hvordan EØS-avtalen fungerer, og de lærer om arbeidet til andre EØS og EU-institusjoner.

<https://www.eftasurv.int/careers/junior-professionals-programme>

Bilder på side 22, 26, 30 and 32 av Erik Luntang-Jensen.

Bilder på side 14 av EFTA.

Andre bilder av ESA, Pexels, Shutterstock og Unsplash.

Manuskriptet ble fullført i Oktober, 2022.

Verken ESA eller noen som handler på vegne av ESA er ansvarlig for bruken av følgende informasjon.

© EØS-tilsynet ESA 2022

Reproduksjon er godkjent forutsatt at kilden er godkjent.

For bruk eller gjengivelse av bilder eller annet materiale som ikke er underlagt ESAs opphavsrett, må det søkes om tillatelse direkte fra rettighetshaverne.

ESA | EFTA
Surveillance
Authority

ESAs 2022-2023 juniorekspert.

www.eftasurv.int

EFTA Surveillance Authority

Avenue des Arts 19H

1000 Brussels

Belgium

t: +32 2 286 18 11

e: registry@eftasurv.int

[@eftasurv](https://www.instagram.com/eftasurv)

*Du finner denne brosjyren i
engelsk, tysk og islandsk*